

Sosyal Politikaları Açın: Sosyal Bilimleri Açın Raporu Işığında Bir Değerlendirme*

M. Gamze BOZGÖZ 

Öğr. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, YADYOK, Ankara, Türkiye

mgbozgoz@ybu.edu.tr

Makale Bilgileri / Article Info

Geliş (Received): 08.10.2021

Kabul (Accepted): 28.06.2022

Yayın (Published): 30.06.2022

Atf/Citation: Bozgöz, M. Gamze (2022) Sosyal Politikaları Açın: Sosyal Bilimleri Açın Raporu Işığında Bir Değerlendirme, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 6 (1), 89-94

Gulbenkian Komisyonunun “*Sosyal Bilimleri Açın; Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması Üzerine Rapor*”u sosyal bilimlerin tarihsel haritasına bakıp nasıl bir sosyal bilimler kurmalıyız sorusuna cevap aramıştır. Sosyal bilimler nedir, ortaya çıkış süreci nasıl gelişmiştir, sosyal bilimler doğa bilimlerinin tahakkümü altında mıdır, bundan kurtulma süreci nasıl ilerlemiştir ve sosyal bilimleri nasıl yeniden kurabiliriz gibi çeşitli sorulara verdiği cevaplarla sosyal bilimlerle alakalı bölümlerde okuyan tüm öğrenciler için başucu kitabı olacak nitelikte bir eserdir. En genel tanımıyla rapor anakronik disiplin ayrışmasını, Batılı evrenselliği, metodolojik pozitivizmi reddetmektedir. Bunların yerine tüm bilimsel bilginin “çoğulcu evrensellik” adı altında birleştirilmesini önermektedir. Raporun başlığındaki “açın” vurgusu geleceğe açık olmak, “öteki” yi “biz” olarak tanımak ve birçok olası geleceğe açık olmak gibi çeşitli anlamlarda kullanılmıştır. Raporun yazarlarının tüm iyimserliklerine rağmen, bugün sosyal bilimlerde akademik hayatta kalma mücadelesinde söz edilen sorunlarla hala baş etmeye çalışmaktadır. Sanayi devriminden sonra ortaya çıkan kötü çalışma koşullarından işçileri ve emeği sömürülme korkusunu amaçlı ortaya çıkan sosyal politika anlayışı geniş anlamda sosyal adalet ve sosyal refahı maksimize etmeyi hedefleyen, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri düzeltici politikalarla sosyal dengeyi kurmak için çalışan bir sosyal bilim alanıdır. Sosyal politikanın bir bilim dalı olarak diğer sosyal bilimlere kadar eski olmadığı gibi diğer bilim dallarıyla olan yakın ilişkisi ve kesişen konuları sebebiyle ayrı bir kimlik inşa etmesi hala tartışılmakta olan bir konudur. Disiplinler arası bir yaklaşıma sahip olmasıyla Gulbenkian Komisyonunun ortaya koyduğu sosyal bilimlerin mücadele ettiği sorunlarla hala mücadele etmekte olan bir alandır. Rapor ışığında sosyal politikaları inceleyen ve değerlendiren mevcut bir çalışma olmaması sebebiyle bu makalenin alana katkısı olacaktır. Makalede “Sosyal Bilimleri Açın” raporu ve temel meseleleri özetlenecek, rapor ışığında sosyal bilimlerin bir alanı olan sosyal politika için nasıl bir sosyal politika kurmalıyız sorusuna cevap verilmeye çalışılacak ve sonuç bölümünde raporun önerileri hem sosyal bilimlere hem de sosyal politikalar açısından değerlendirilecektir.

1. “Sosyal Bilimleri Açın” Raporu İçeriği

Dört bölümden oluşan raporun ilk bölümü “18. Yüzyıldan 1945’e kadar sosyal bilimlerin tarihsel kuruluşu” üzerinedir. Komisyon bu bölümde sosyal bilimlerin nasıl ortaya çıktığını ve bugün bu bilimlerin nasıl dönüştürmemiz gerektiği anlatmaktadır. Sosyal bilimlerin tarihi insanların topluluk halinde yaşamaya başlamalarıyla doğayla, manevi güçlerle ve birbirleriyle olan ilişkileri üzerine düşünme fikriyle beraber ortaya çıkmıştır ve en az yazılı tarih kadar eskidir. Sosyal bilimlerin ortaya çıkışı üç evrelilikte açıklanmaktadır. İlk evre modern manada şekillenmeye başladığı 16. yüzyıl ve ampirik olarak doğrulanabilen, sistemli bilgi üretme çabasının bir sonucu olarak ortaya çıkmasıdır. Bilim görüşünün

* Gulbenkian Komisyonu (2008). *Sosyal Bilimleri Açın - Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması Üzerine Rapor*. Çev. Şirin Tekeli, Metis Yayınları: İstanbul.



“This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). (CC BY-NC 4.0)”

üzerine kurulduğu iki temel yaklaşım Newton modeli ve Kartezyen düalizmdir. Tanrı gibi insanların da kesin bilgiye ulaşabileceğini öngören Newton modeli, neredeyse teolojik bir yaklaşımdır. Kartezyen düalizmi ise madde/akıl, doğa/insan, fiziksel dünya/manevi dünya arasında köklü ayrımlar olduğuna inanır. 17. ve 18. yüzyılda doğa bilimleri gökyüzü mekaniğini inceleyerek kurulmuş ve doğa bilimleri ile felsefe arasında bir ayırım yapılmamıştır. 19. yüzyıla doğru bilim kavramı sadece doğa bilimleri için kullanılmaya başlandı ve felsefe ve teolojinin önemi giderek azaldı. Rapora göre 19. yüzyıla esas damgasını vuran bilginin disiplinlere ayrılması ve meslekleşmesi olmuştur. 19. yüzyılın ortalarından İkinci Dünya Savaşına kadar olan bu evrede disiplinler hiyerarşik olarak iki seviyeli şekillendirilmiştir. İlki doğa bilimleri, sosyal bilimler ve beşeri bilimler ayrımı, ikincisi ise sosyal bilimleri kendi temel disiplinleri –iktisat, siyasi bilimler ve sosyoloji- açısından yapılan ayırımdır. Bu üç “nomotetik sosyal bilimler” dışında bir de tarih ve antropoloji gibi “idiografik sosyal bilimler” vardır. Bu bilim dalları arasında tarih en eski ve köklü bilim dalı olması sebebiyle ilk özerkliğini kazanan disiplin olmuştur. Bu yapılanmanın Avrupa’nın neredeyse tüm dünyayı fethettiği ve kolonyalist güdülerle diğer kıtalardan insanların sesleri kısmak üzerine yapılandırıldığı belirtilmektedir. Avrupa’nın dünya hâkimiyetinin Darwinci evrim teorisiyle eşzamanlı geliştiği bu dönem Avrupa merkezli faşist teorilere de hem zemin hem nitelik kazandırmıştır. Komisyonun Avrupa ekolünden çıkıp İkinci Dünya Savaşı sonrası tüm bunların değiştiği ve eşi görülmemiş ekonomik büyümeyle öncelikle Amerika ve Avrupa üniversite sisteminde meydana gelen genişlemenin etkilerinin görüldüğü dönemdir. Üniversitelerdeki nicel ve nitel olarak artış ile sosyal bilimlerle uğraşan hem bilim adamı hem de öğrenci sayılarında büyük patlama yaşanmıştır. Her şeyden öte bu artık sosyal bilimlerin öneminin artması ve kendi içinde uzmanlaşmaya gitmesi gibi neticeler ortaya koymuştur. Diğer yandan diğer kıtalardan ve batıdaki baskılanmış gruplardan yükselen sesler sosyal bilimlerdeki tartışmanın kapsamını genişletmiştir. Bu arada yeni kadın çalışmaları, kültür çalışmaları gibi disiplinler ve interdisiplinler araştırma programları ortaya çıkmış böylelikle meşru şekillerde sosyal bilimler içinde çalışılacak sosyal fenomenlerde artış olmuştur. Fakat bu durum daha etkin ve etkili bir sosyal bilimlerin ortaya çıkması için ana engel olarak düşünülen iktisat, siyasal bilimler ve sosyoloji arasındaki iş bölümünü temelden değiştirmemiştir. Özellikle sosyal bilimlerde Amerika’nın ezici üstünlüğü onun sosyal bilimlerdeki trendleri de belirlemesine neden oldu. Bölge uzmanlarına ihtiyaç duyan Amerika ile bölge araştırmaları hızlanmış ve pek çok farklı disiplin bir arada çalışıp ortak projeler yürütmeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak bilim dalları arasındaki katı sınırlar bir nevi buharlaşmıştır.

Yine 1945 sonrası dönem için “kültürel görecelilik” (cultural relativism) anlayışı ile birbirinden üstün kültür olmadığı, her kültürün kendine özgün içsel bir mantığı olduğu fikri yerleşmeye başlamıştır. Kültürel çalışmalar ivmelenirken determinist ve evrenselci anlayışlara da savaş açılmıştır. Eleştirel teorinin (critical theory) temelleri de bu dönemde atılmış ve hâkim tabakaların, iktidar sahiplerinin kendi gerçekliklerini evrensel gerçeklermiş gibi algılayıp tahakküm kurmalarına, kendi dışındaki toplumların gerçekliklerini yadsımlarına eleştiriler getirmişlerdir. Baert (2010) eleştirel teori için sosyal araştırmanın sadece şeyleri tanımlamak değil, onları eleştirmek, eşitsizlik ve adaletsizliklere işaret etmek, uğruna mücadele edilmesi gereken şeyler sunmak gibi farklı hedefleri olduğunu söylemektedir.

Rapor devamında sosyal bilimlerde hatanın nerede olduğuna ve bunların nasıl düzeltilebileceğine odaklanır. Öncelikle sosyal bilimler Amerika, Avrupa ve dünyanın büyük bölümünde bütçe kesintileriyle ve kaynak sıkıntılarıyla mücadele etmektedir. Rapor spesifik olarak hangi ülkelerde ve hangi boyutlarda bu kaynak kesintilerinin yapıldığına dair veriler ışığında bilgi sunmadığı için bu bölüm biraz eksiktir. Bazı anlayışsız üniversite idarecileri bilimi sadece araştırma ve geliştirmeye indirgeyerek patent veya hibelerin hesabını yapan bir anlayışla sosyal bilimlerin esas etki sahasının olduğu alanları ıskalayabilirler. Yayın yapma ve araştırma baskısındaki akademisyenler (publish or perish) lisans ve hatta lisansüstü dersleri bile vermekte isteksiz olabilirler. Bunlar yerine araştırma enstitüleri, düşünce kuruluşları gibi kurumlarda araştırmalarını sürdürmek daha cazip bir hale gelmiştir. Bunun yanı sıra daha uygulama odaklı ara disiplinler veya programların rekabeti neticesinde bir dönüm noktasına gelinmiştir. Süreç 1850-1945 yılları arasında temel sosyal bilimler disiplinlerini sınırlı sayıda kategoriye indirmekken, bu süreç aksi doğrultuda ilerlemeye başlamıştır. Bu yönelim İkinci Dünya Savaşından itibaren gözle görülür şekilde ilerlerken bugün sosyal bilimlerin eğer alaka düzeylerini ortaya koyamazlarsa bu mücadeleyi kaybedip yavaş yavaş yok olacağı bir durumla karşılaşacağı iddia edilmektedir. Belki de Gulbenkian Komisyonu’na ihtiyaç da buradan çıkmaktadır.

“Sosyal bilimler açın” derken burada mesele sadece “kaynak” sıkıntısı değildir. Araştırmacı ve araştırma arasındaki ilişkinin geleneksel açıklaması tatmin edici değildir çünkü hiçbir bilim insanının kendi

sosyal ve fiziksel bağlamının dışında değerlendirilemeyeceği mevzunu yeterince kabul etmemektedirler. Hiçbir bilim insanı yaşadığı çevreden soyutlanamaz. Bu anlamda “tarafsız” bilim adamı olamaz. Burada Weber’in fikirleriyle paralellik gösteren Komisyon yapay bir tarafsızlık kisvesiyle araştırmaya çalışmak yerine ön kabullerin farkında olmanın ve bunların araştırmayı nasıl etkilediğinin bilinciyle hareket etmenin daha kıymetli olduğunu vurgular. Bunun yansıması nesnellığın tanımında ve evrensel ile yerel olanı nasıl tanımladığımızla ilintilidir. Nesnellik, sosyal bilimlerin gerçekle ilgili empirik şekilde kanıtlanmış sistematik ve seküler bilgi geliştirme çabası olarak görüldüğü bir perspektiften tanımlanır. Bağlamsallık üzerine yapılan bu vurgu evrensel ve nesnel olduğunu iddia eden tüm önermelerin sürekli şekilde test edilmesi ve açık bir söylem içerisinde müzakere edilmesini doğrulamaktadır.

Zaman ve mekân sosyal süreçlerin dışında faktörler değil ama toplum çalışmasının bir parçası olarak analiz edilmesi gereken sosyal inşalar olarak anlaşılmaktadır. Benzer şekilde insan ve doğa arasındaki yapay sınırlar ortadan kaldırılmalı ve insanlar doğanın bir parçası olarak görülmelidir. Bu iddialar insanların doğanın dalları gibi olduğunu ve tüm tartışmalara katılmada eşit derecede haklarının olduğunu söylemektedir. Sosyal bilimlerin kolonyalist kökenlerini hatırladığımızda bunlar radikal iddialardır. Daha radikal iddia sosyal bilimlerin özünün analitik bir alan olduğudur. Bu iddia 19. Yüzyılda ortaya çıkan bağımsız alanlar olan siyasi, iktisadi ve sosyal arasındaki yapay ayrımların üstesinden gelmektir. Diğer bir deyişle nomotetik sosyal bilimlerin zaman ve mekân olarak tarih ve antropolojiden disiplin ayrımı, üstesinden gelinmesi gereken bir meseledir. İktisat, siyasal bilimler ve sosyoloji arasındaki yapay sınırlar da ortadan kaldırılmalıdır. Sosyal fenomenlerin en uygun şekilde analiz edilebilmesini mümkün kılmak için sosyal bilim disiplinlerinin ölçütleri yeniden tanımlanmalıdır.

Bir diğer radikal iddia bu üç nomotetik sosyal bilimin, devletin sosyal eylemin doğal ve en önemli sınırlayıcısı olması fikrine dayandığıdır. Özellikle 1850-1950 dönemleri için geçerli olan bu görüş günümüz için devletlerin tüm sosyal dönüşümün icracısı olduğu fikrinden uzaktır. Özellikle 1960lardan sonra uluslararası politik ekonomi, dünya şehirleri üzerine çalışmalar, dünya tarihi ve medeniyet çalışmaları, bölge çalışmaları üzerinde daha fazla durulması ve dünya siteleri analizleri gibi çalışmalarla uluslararası karşılaştırmalı çalışmalar daha fazla ön plana çıkmış ve daha az devlet merkezci yapı meydana gelmiştir. Bu şekildeki küresel düşün ve yerel hareket et (think globally, act locally) fikriyle sosyal bilimlerde devletin biçtiği dar gömleği çıkarmak devletin modern dünyadaki merkezi rolünü inkâr etmek anlamına gelmez. Bu, geleneksel sosyal bilimler analizinde devlet merkezliğin teoritik bir basitleştirme varsayımını kabullenmek anlamına da gelmez. Kültür çalışması yapanların fark ettikleri gibi bu çeşit bir basitleştirmenin sınırlılıkları şimdiki zaman için geçmişte kalan metot olarak görülen atom ve molekül fenomenlerini çalışmaktansa, daha karmaşık tarihi sosyal sistemleri çalışırken daha belirgin olacaktır.

Kısacası rapordan anladığımız sosyal bilimlerde durdurulması gerekenler sömürgecilik, nesnellığe olan inanç, bağlamsal bağları olmayan evrenselcilik, mekân zaman ve doğadan ayrıştırılmış şekilde insanların sosyal hayatlarının soyut yorumlamaları, iktisat, siyasal bilimler ve sosyoloji arasındaki iş bölümü ve gerçeğin devlet merkezli yorumlamasıdır. Bunların teker teker nasıl gerçekleştirileceği komisyonun üstlenmek istediği görev değildir. Bunun yerine herkesin dinlendiği açık bir tartışma ortamı başlatmak nihai amaçtır. Bu tartışmayı başlatabilmek için komisyon sosyal bilimlerin açılması hususunda kurumsal düzenlemeleri içeren dört öneri niteliğinde teklif sunmaktadır. Bunlardan ilki belirli acil temalar etrafında 1 yıllık disiplinler arası değişim programlarıyla bilim adamlarını bir araya getirecek kurumların kurulmasıdır. İkincisi sınırlı bir süre için fonlanan disiplinler arası araştırma programlarının kurulmasıdır. Üçüncüsü profesörlerin birden fazla bölüme zorunlu olarak atanması, her bölümde tüm haklara sahip olmaları ve her bölümün yüzde 25’inin o disiplinden derece almamış hocalardan oluşturulmasıdır. Dördüncü olarak doktora öğrencilerine birden çok alanda çalışma zorunluluğunun getirilmesidir. Bu rapor bir kanun ya da kurallar bütünü değil tartışma zemini yaratmak amacıyla hazırlandığı için üzerine değerlendirmeler yapılabilir. Öncelikle iktisatçılar, siyaset bilimciler ve sosyologlar ve diğer sosyal disiplinler arasında disiplinler arası tartışmaların yapılması gereklidir ve bu tartışmaların bazılarının verimli sonuçlar vereceği muhtemeldir. Bazı üniversitelerin bazı bölümleri için birden çok bölüme atanan profesörler bu amaca hizmet edebilirler. Fakat bunu mecburi tutmak başka bir mevzudur. Kültürel bir arka planı ve altyapısı olmadan kurumlar tarafından bunun zorunlu tutulması bölümlerin yapılarını bozabileceği gibi kaosa da neden olabilir. Komisyon bilimde gücün kaynağını herkesi tartışmaya davet etmekte görmektedir. Zaten hali hazırda belki de sosyal bilimlerin sorunu tartışmalarla farklılıkların derinleşip teori ve metotta konsensüse varılamamasıdır. Popülariteyi artırmak için her fikrin olacağı (anything goes) belki siyasi bir program için çok elverişlidir ama bilim dünyasında ne kadar karşılığı olabilir tartışmalıdır.

2. Sosyal Politikaları Açın

Sosyal politika çalışmaları akademik sosyal bilimler kategorisine ait bir disiplindir. Gulbenkian Komisyonu raporunda da belirtilen üç nomotetik sosyal bilim alanı olan sosyoloji, siyaset bilimi ve iktisat gibi alanlardan farklıdır fakat belirgin bir ampirik odağı vardır. Sosyal politikanın amacı yurttaşların esenliğini ve refahını eylem yoluyla desteklemek ve bunu yaparken sosyal bilimlerin diğer alanlarının kullandığı yöntemlerden ve geliştiği anlayışlardan faydalanmaktır (Alcock, May, Rowlingson, 2011). Alcock sosyal politikayı kendi hesabına çalışan ve geliştirilen ayrı bir akademik disiplin olarak görmekle birlikte her aşamada kökteş disiplinlerden faydalanan, onlarla beraber çalışıp beslenen, onları geliştiren hem de diğer disiplinlerle ampirik odaklar veya analiz yöntemleri bakımından örtüşen disiplinler arası bir saha olduğunu söylemektedir. Esasında sosyal politikaya çağdaş anlamını veren dönem ikinci dünya savaşından 1970'li yılların ortalarına kadar olan ve kapitalizmin altın çağı olarak adlandırılan dönemdir. Bu dönemde tam istihdam, genişleyen ekonomik ve sosyal haklar temelinde olgunlaşan refah devleti anlayışıyla bu anlayışı hayata geçirmek için sosyal politika uygulamaların geniş ölçekli çalışıldığı ve üniversitelerin disiplinler arası çalışmaların artarak devam ettiği yeni bir örgütlenme modelinin de bir sonucudur.

Sosyal politika çalıştığı konular itibarıyla multidisipliner bir alan olduğu için konuları arasındaki ilişkiler geçişken ve kaygandır. Bu nedenle sosyal politika öğrencileri, akademisyenleri ve politika uygulayıcıları diğer alanlarla yakın bir işbirliği içinde çalışmaktadır. Bu açıdan "sosyal bilimleri açın" raporunun özellikle üzerinde durduğu örgütsel sınırları değiştirme, entelektüel faaliyeti mevcut disiplin sınırlarına bakmaksızın sürdürme, tek bir alanda bilgelik tekeli kurmama ve doktora öğrencileri ve profesörlerin birden çok alanda uğraşması gibi temel önerilerini disiplin olarak içerisinde taşıyan bir bölüm olması nedeniyle kıymetlidir. Raporda "sosyoloji yapmak sadece sosyologların tekelinde değildir. Ekonomik sorunlar iktisatçıların tekelinde değildir" itirazlarını seslendirirken sosyal politika disiplini eklektik yapısıyla zaten pek çok disiplini mecburen çalışır, onlarla işbirliği kurar, birbirinden beslenir. Sosyal politika çalışan öğrencilerin bir bölümünün eğitim bilimlerinden, bazılarının sosyoloji, iktisat, çalışma ekonomisi, psikoloji, felsefe, sosyal hizmetler vb. pek çok farklı alanlardan gelmeleri disiplinin zenginliğidir. Bu çalışma ve işbirliği memnuniyetle karşılmalıdır zira hem profesörler hem öğrencilerin farklı alanlardan gelmeleri birbirlerinden öğrenmelerinde, diyalog kurmalarında ve işbirliği içinde çalışmayı öğrenmelerinde çok önemlidir. Baert'in üzerinde durduğu "sosyal araştırma bir diyalogtur" görüşü aynı zamanda komisyonun raporunun da merkezinde duran bir söylemdir. Raporda sosyal bilim araştırmalarındaki yaklaşım için "öfkeli retorik" denirken Baert "hasmane ve saldırgan yaklaşım" tanımlamalarını kullanmıştır. Ortak görüş olarak sosyal bilimcilerin inşa ettikleri entelektüel kalelerden çıkarak diyaloga dayalı akademik iletişimi güçlendirerek, ilerlemeci bir yaklaşıma sahip olmalarının gerekliliğidir. Öner, "Bilginin Serüveni" isimli eserinde tüm bilimlere felsefe çerçevesinden bakılmasının önemini üzerinde durmuştur (2015). Felsefenin var olana bütüncül görüşle bakması, metodik şüphe ve eleştirel zihne sahip olması ve hoşgörüyü sahip olmasıyla sosyal bilimlerin nasıl açılacağı konusunda komisyonun raporunun ileri sürdüğü iddialar, belki de Öner'in önerdiği şekilde tüm sosyal bilimlerin önce felsefesini çalışmakla mümkün olabilir. Felsefenin bu sorgulayıcı ve eleştiren yönü sosyal politikayı temellendirmek için çok önemlidir. Sosyal politikanın temel meselesi insandır. Sosyal adalet ve sosyal refah en birinci uğraş ve müdahale alanıdır. Sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, cinsiyet ayrımcılığı, göçmenler, özel olarak korunması gereken dezavantajlı gruplara yönelik politikalar bir felsefe temeline dayandırılarak en basit ifadeyle insan onuruna yakışır yaşam koşullarını tüm insanlara sağlamayı amaç edinmelidir.

Sosyal bilimciler olarak bilimsel araştırmalarda seçtiğimiz konulardan kullandığımız yöntemlere, ileriye sürdüğümüz argümanlardan elde ettiğimiz sonuçlara kadar farkında olsak da olmasak da esasında dünyaya nasıl bir gözlükle bakıyorsak çalışmamızın o şekilde şekillendiğini ve bir ideolojiye yaslandığımızı kabul etmemiz gerekir. Sosyal politika alanı için de bu böyledir. Temelde sosyal politikada toplumcu, liberal ve Marksist sosyal politika anlayışı olmak üzere üç ideolojik yaklaşımın etkili olduğunu söyleyebiliriz. Koray, akademik çalışmalarda bu anlayış farklılıklarının çalışmalara yansıdığını belirtirken alana tek bir yaklaşım yerine birden fazla yaklaşımla bakmanın da mümkün olabileceğini belirtir (2013). Benim fikrim ise alanla ilgili bu üç görüşün de çok kıymetli bakış açıları kazandırıyor olduğu ve tek bir ideoloji hapsedilmesinin diyalogu kesintiye uğratacağıdır. Çok boyutlu bir disiplinin dar bir bakış açısına hapsedilmesinin sosyal politika alanını ilerlemeci değil döngüsel bir yapıya indirgemesi muhtemeldir. Bu bakımdan bir politika önerisi sunulacağı zaman Rorty'nin pragmatik felsefesinin yardımıyla amaçlara hizmet ettiği ve sonunda fayda edileceği görünür sonuçlara ulaştığı sürece üç temel sosyal politika görüşü ve ideolojisinin de söyleyeceği bir şey olduğunun farkında olmak bir araştırmacı için en kıymetli farkındalıktır. Bu bakımdan sosyal politikanın nasıl temellendirileceği konusunda Rorty önemli bir yol

haritası sunabilir. Rorty hem Gulbenkian Komisyonu hem de Baert'in sosyal bilimlerin önündeki en önemli sorunu diyalog ve iletişim olduğunu konusunda bunlarla hemfikirdir. Ona göre de bilgiyi temellendirme sosyal pratik ve iletişim sayesinde mümkündür.

Sonuç ve Değerlendirme

Gulbenkian komisyonun en temel önerisi sosyal bilimler içerisindeki disiplin bilgilerini birleştirmek, doğa bilimleri ve beşeri bilimlerinin uzlaştığı bir alan yapmaktır. Sosyal bilimler "çoğulcu evrensellik" çatısı altında ileriye gitmelidir. Fakat bu ilerlemeci bilginin nerede ve nasıl üretileceğine dair bir şey söylemediği gibi bazı bölümlerde daha çok batılı akademisyenlerin endişelerini yansıtan soyut bir ütopya havası taşımaktadır. Sosyal bilimlerin ilerlemesi için ayrıştırmaktan çok kendi aralarında, toplumla, ortak projeler yoluyla birlik olunması önemlidir ama bunun tepeden empoze edilmiş programlarsa aşağıda kurulmuş ittifaklarla olması daha gerçekçi olacaktır. Sosyal politika alanı da doğrudan aldığı kararlar ve sürdürdüğü politikalarla insan merkezli bir alan olduğu için empoze edilen değil toplumun da dahil olduğu süreçler izlenmelidir. Buna ek olarak sosyal bilimleri önce toplumların amaçları ve değerleriyle ilişkilerini reflektif şekilde yeniden düşünmeye ihtiyacı vardır. Modern dünya sistemindeki yerlerine ve tarihi geçmişlerine bakınca sosyal bilimcilerin akademinin duvarları arkasına sığınması değil ama sivil toplumun siperlerine ve en derinliklerine ilerlemeleri gerekir.

Sosyal bilimler ve alakalı disiplinler günümüzde alanlarının güvenilirliği ve pazarlanabilirliği ile ilgili kaygıları gidermeye çalışan akademik yöneticiler tarafından şekillendirilir. Dünyada bu yöneticiler genellikle en başarılı akademisyenler içinden seçilerek akademiye piyasanın ihtiyaçlarına en çok da devletin beklentilerine uygun cevaplar verebilecek şekilde yönetmeye çalışırlar. Komisyon özellikle sosyal bilimleri motive eden devlet merkezci perspektife eleştiri getirir. Özellikle Türkiye gibi ülkelerde büyük miktarda devlet tarafından fonlanan üniversitelerin devlet-merkezci yapıdan nasıl kurtulup özellikle sosyal bilimlerin nasıl özerk olabileceği, raporu okurken benim cevabını bulamadığım bir soru olmuştur. Komisyonun her ne kadar eleştirse de Avrupa merkezli bakış açısıyla sunduğu bu öneriler bugün dahi Türkiye gibi üniversite özerkliğinin tartışıldığı, bürokratik merkezizetçiliğin çok fazla olduğu, üniversitelere rektörlerin kurum dışından ve üniversitenin paydaşlarının konsensüsü olmadan atandığı bir ülkede sosyal bilimlerin açılımının nasıl gerçekleştirilebileceğine dair net bir fikir sağlamamaktadır. Raporun başından sonuna kadar tartışarak ve uzlaşarak sosyal bilimlerin ilerleyeceği görüşü tartışma ve uzlaşma kültüründen uzak sosyal bilimciler ve devlet merkezizetçiliğini üniversiteler üzerinde iktidar kurmak için kullanan yöneticiler olduğu sürece rapor ancak güzel bir ütopya olarak okunabilir.

Raporda bir diğer belirsizlik sosyal bilimlerin açılmasının sadece açık toplumlarda mı mümkün olabileceğidir. Sosyal bilimlerin açılması serbest piyasanın hâkim olduğu yerlerde mi mümkün olabilir veya siyasi rejimler bu açılmayı nasıl garanti edebilir? Bilimin tarihine baktığımızda kilisenin kontrolünden özgürleştiğinde entelektüel gelişmenin sağlandığını biliyoruz. Peki günümüz için bilimin veya bursların iş piyasasının zulmünden veya piyasanın/pazarın kontrolünden özgürleşebileceğini söyleyebilir miyiz? Üniversiteler devlet tekeline veya iktidarından, piyasa iktidarına hizmet eder hale gelmiş görünmektedir. Sosyal bilimleri açmak üniversitelerin yapılanma şekilleri ile ilgili tarihi ve felsefi soruları da sormayı gerektirir. Bilimin sosyal bilimlere dâhil herhangi bir dalı, üniversiteler kurumsal olarak kendileri köklü reformlara gitmeden yenilenebilir mi veya açılabilir mi?

Rapordaki analizlerin hedef kitlesi kıdemli akademisyenlerken sosyal bilimlerde daha kalabalık kitleyi oluşturan lisans ve lisansüstü çalışmalar yapanlar dolaylı şekillerde bahisleri dışında doğrudan ele alınmamıştır. Alt kademe akademisyenlerin neler yapmaları gerektiği ile ilgili için çok az yer ayrılmıştır. Alt kademe akademisyenler geleceğin sosyal bilimlerini inşa edecekleri için bu açılımda oynamaları gereken roller kanımca çok önemlidir.

Sonuç olarak tüm sosyal bilimler ve özellikle sosyal politika disiplini için sınırlı, indirgemeci ve katı ideolojik yaklaşımlar uzak durulması gereken en önemli konulardır. Sorunları ele alırken eleştirel bakış açısıyla ekonomik, toplumsal ve siyasal meseleleri tartışmak, sorunlara çözüm önerileri sunmak ve bunu diğer disiplinler ve araştırmacılarla diyalog ve iletişim içerisinde gerçekleştirebilmek hem insan, hem toplum, hem de bilimin gelişmesi adına büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Alcock, P., & May, M., Rowlingson K. (2011). *Sosyal Politika Kuramlar ve Uygulamalar*, Çev: Barış Yıldırım, Boran Mercan, Onur Can Taştan, Osman Tezgel, Şenay Gökbayrak), Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Baert, P. (2010). *Sosyal bilimler felsefesi: pragmatizme doğru*. Küre Yayınları.
- Gulbenkian Komisyonu (2008). *Sosyal Bilimleri Açın: Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması Üzerine Rapor* (Çev. Şirin Tekeli). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Koray, M. (2013). Akademik Alanda Sosyal Politika Nereye?. *Calisma ve Toplum*, 36 (1).
- Öner, N. (2015). *Bilginin serüveni*. Divan Kitap.